ΑΡ 181-82

Γιατί
ΙΟΥΛ-ΑΥΓ 1990

ΒΙΒΛΙΑ - ΒΙΒΛΙΑ

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

Το «Μάτι του Ασύλου» και η υπονόμευση της ελευθερίας μας

(Με αφορμή το βιβλίο του ΗΛΙΑ ΓΚΡΗ «Το Μάτι του Ασύλου» -Εκδ. Ν. ΣΥΝΟΡΑ 1990

Το *«Μάτι του Ασύλου»* του Ηλία Γκρη παρακολουθεί τη σταδιακή έκπτωση ενός ανθρώπου - που μπορεί ανά πάσα στιγμή να είναι ο καθένας μας - από τη λογική στην τρέλα. Τα όρια, όμως, των δύο αυτών καταστάσεων είναι τόσο δυσδιάκριτα όσο και ασαφή. Συνεπώς υπάρχει κίνδυνος η ταξινόμηση μας στη μία ή την άλλη κατηγορία να μην ανταποκρίνεται σε αντικειμενικές συνθήκες –οι οποίες δεν είναι δυνατό, νομίζω, να υπάρξουν– ούτε στη βαθύτερη οντότητα της συνείδησης, αλλά να είναι αποτέλεσμα σκοτεινών δυνάμεων και κατάπτυστων συμμαχιών.

Το έργο εκτυλίσσεται σε τρία επίπεδα. Στο πρώτο παρατηρούμε τα δειλά βήματα στην Αθήνα του νεοφερμένου από την επαρχία ήρωα. Στο δεύτερο παρουσιάζεται η επώδυνη κατάταξη του ήρωα στο στρατό και οι περιπέτειες του στο Άγιο Όρος. Το τρίτο επίπεδο στιγματίζεται από την ανελέητη πραγματικότητα του Δαφνιού. Έτσι, όλο το βιβλίο καλύπτει την πορεία ενός ευαίσθητου ατόμου και αποκαλύπτει τις συνισταμένες που συντέλεσαν στη διαφοροποίησή του. Το μερτικό της κοινωνίας σ' αυτή τη διαφοροποίηση, η βίαιη δηλαδή αποβολή από τους κόλπους της ενός ανθρώπου που δεν κατάφερε να προσαρμοστεί στις θεμιτές και αθέμιτες απαιτήσεις της, δίνεται με την ιχνογράφηση της κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης της χώρας για μια δεκαπενταετία περίπου, από το 1969 και μετά: χούντα, πολυτεχνείο, μεταπολίτευση, *«σοσιαλιστική»* αλλαγή.

Κουβαλώντας, λοιπόν, ο ήρωας παιδικούς φόβους και φοβίες αγιάτρευτες· εικόνες εφιαλτικές της μάνας του που πέθανε τρελή, του πατέρα του μεθύστακα, του ψυχρού και αν-αίσθητου αδερφού του· την καταπίεση του σχολείου, του στρατού, της δουλειάς· κάποιες σεξουαλικές αναστολές, χαμένα όνειρα και άλλες επώδυνες καταστάσεις, σε συνδυασμό με την απουσία συναισθηματικής στήριξης και σωστής κοινωνικής αντιμετώπισης, οδηγείται σταθερά σε μια αποκλίνουσα συμπεριφορά, που εγγράφεται στα λεξικά (ψυχιατρικά και μη) ως τρέλα.

Όλα αυτά πραγματώνονται λογοτεχνικά με γλώσσα δουλεμένη κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να οδηγεί στη δημιουργία ύφους. Γλώσσα γλυμμένη με διάθεση ποιητική· άλλοτε λιτή και άλλοτε χυμώδη. Ο λόγος, ανάλογα με την προθετικότητα των εκφραζομένων, είναι είτε κοφτός και ελλειπτικός, είτε μακροπερίοδος και ασύνδετος, χωρίς λογικό ειρμό, όπως χωρίς ειρμό είναι και οι μνήμες του Βάκη, που αναβλύζουν μέσα από γκρίζα σύννεφα: *«Μετά με σήκωσε ο νοσοκόμος παραπατούσα είχα σύγχυση όλο νύσταζα σαν ομίχλη με πλάκωνε σου λέω δε θυμόμουν τίποτα μια στη ζωή μια στο θάνατο ήμουν σου λέω το μυαλό μου νεκρό δεν ήξερα ούτε ποιος ήμουν ούτε θυμάμαι πολλές μέρες ήμουνα έτσι...»*.

Το έργο εκτυλίσσεται κινηματογραφικά. Ο συγγραφέας δουλεύει με την τεχνική του φλας μπακ και της συνειρμικής αφήγησης. Μ' αυτόν τον τρόπο, ο αναγνώστης έχει μπροστά του τα γεγονότα σφαιρικά και το χρόνο αδιάσπαστο. Το παρελθόν διαπλέκεται με το παρόν και φωτίζει σε βάθος τις αιτίες της τρέλας, το πέρασμα από τη σχιζοειδία στη σχιζοφρένεια. Έτσι επιτυγχάνεται ο βασικός στόχος του βιβλίου. Το αποτέλεσμα είναι ικανοποιητικό και σε πολλά σημεία συγκλονιστικό· όπως στις σκηνές περιγραφής των ηλεκτροσόκ - θέμα πρωτότυπο, απ' όσο γνωρίζω, στην ελληνική πεζογραφία.

Στις προθέσεις του συγγραφέα είναι ακόμη να καταγγείλει το μοναστικό και, βέβαια, το ψυχιατρικό κατεστημένο. Εδώ, όμως, υπάρχουν σημεία, όπου ο υπαινιγμός δε λειτουργεί, ενώ είναι έντονος ο φιλοσοφικός και διδακτικός τόνος. Ο συγγραφέας παρασύρεται σε πλατειασμούς ή υποκύπτει σε ρεπορταζιστικές - όχι βέβαια με την εφημεριδογραφική έννοια του όρου - καταγγελίες. Ίσως η σκληρή βίωση των γεγονότων - δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το έργο είναι βιωματικό - δεν επέτρεψε πάντοτε τη λογοτεχνική μετουσίωση.

Διαβάζοντας και την τελευταία σελίδα του βιβλίου, νιώθεις ότι το *«Μάτι του Ασύλου»* δεν κλείνει. Αντίθετα, τώρα είναι που παρακολουθεί επίμονα και σε γεμίζει ενοχές και φόβους. Γιατί το Μάτι αυτό, για τη λειτουργία του οποίου είμαστε εμείς υπεύθυνοι τις περισσότερες φορές, πριν και πάνω απ' όλα υπονομεύει την ελευθερία μας.